

Annette Arlander

Annette Arlander, TeT, Kuva-
taideakatemia, Taideyliopisto

LIKKUVAA JA LÄHES LIKKUMATONTA KUVAA MÄNTYJEN KANSSA – MITEN KOHDATA PUU SUBJEKTINA?

Miten kohdata puu subjektina? Tämä kysymys on ollut lähtökohta työskentelylleni liikkuvan kuvan parissa. Artikkelissa esittelen kaksi toimintatapaa, jotka olen kehittänyt puiden kohtaamista ja kohtaamisista laadittuja videoteoksia ajatellen. Erittelen, miten olen päätenyt kyseisiin toimintatapoihin ja suhteutan ne performanssidokumentointiin, omakuvaelokuvaan, ekoelokuvaan ja videoesseeeseen. Muutaman esimerkin avulla selvitän, miten olen käytännössä soveltanut työtapoja, ja pohdin lopuksi niiden soveltumista puun kohtaamiseen subjektina. Artikkelin pääpaino on praxiksen ja sen muotoutumisen kuvauksessa, eli käytännön tasolla.

Hankkeessa *Miettii mäntyjen kanssa* (2022–2024) olen etsinyt keinoja kohdata puu subjektina ja lähestynyt haastetta käytännön tekijänä, aiempien kokemusteni pohjalta. Olen käyttänyt kahta toimintatapaa. Ensimmäinen tekniikka perustuu intervallikuvattuihin tai karkeisiin niin sanottuihin *time lapse* -videoihin, joissa toistetaan samoin rajattua kuvaa. Olen palannut vuoden ajan toistuvasti saman puun luokse, joskus useamman kerran viikossa, ja asettunut toistamiseen samoihin asentoihin suhteessa puuhun, videokamera jalustalla. Toinen tekniikka perustuu puiden puhuttelemiseen, eli keskusteluihin, jotka äänitän kädessäni olevaan puhelimeen samalla kun videokamera jalustalla kuvaa tapahtuman. Olen käyttänyt myös tekniikoiden yhdistelmää. Yhteistä molemmille tekniikoille on staattisen kameran käyttö ja suhteellisen liikkumattomat esiintyjät, niin ihminen kuin puukin.

Työni sijoittuu performanssitaiteen, ympäristötaiteen ja mediataiteen väliselle raja-alueelle. Tulokset ovat pääasiassa videoteoksia, ja teokset ovat useimmiten esillä videoinstallaatioina. Työskentelyni kytkeytyy paitsi taiteelliseen tutkimukseen (esim. Borgdorff 2012; Bolt 2016) myös posthumanistiseen ja uusmaterialistiseen ajatteluun (esim. Braidotti 2013; 2019) sekä kriittiseen kasvitutkimukseen (*critical plant studies*), josta

minulla ei ollut alkuvaiheessa juurikaan tietoa. Sen avainhahmoin kuuluu filosofista keskustelua kasveista ja kasviajattelusta virittänyt Michael Marder (2013), jonka kirjoituksiin tutustuin ensimmäiseksi (ks. Arlander 2015). Myös feministifilosofit kuten Elaine Miller (2002) ja Luce Irigaray (2017) ovat pohtineet kasveja, samoin suomeksikin käännetty botanistifilosofi Emanuele Coccia (2019). Kriittinen kasvitutkimus ja laajemmin kasvihumanismi (*plant humanities*) nostavat kasvit tarkastelun keskiöön.

Kasvien merkitystä koskevassa keskustelussa on nostettu esiin monia näkökulmia, kuten kasvien asema biopoliittisessa ajattelussa (Nealon 2015), kysymys kasvien kielestä (Gagliano, Ryan & Vieira 2017; Vieira, Gagliano & Ryan 2015), kasvit sukupuolikäsitysten haastajana (Sandilands 2017), kasvit opettajina (Holdrege 2013) tai kasvit uuden ajanjakson avaimina (Myers 2017). Kasvien käyttäytymisestä ja mahdollisista kognitiivisista kyvyistä kiistellään luonnontieteissä, ja aiheesta käytyä kiivastakin keskustelua on popularisoitu ahkerasti (Pollan 2002; Mancuso & Viola 2015; Chamovitz 2017; Gagliano 2018; Calvo 2023; Schlinger 2024). Tämän artikkelin kannalta tärkeitä metsään ja puihin keskittyneitä populaariteoksia (Wohlleben 2016; Simard 2021) ja puihin liittyvää humanistista tutkimusta (Concilio & Fargione 2021; Macauley & Pustarfi 2025) on yhä enemmän. Edellä mainitut esimerkit ovat vain pieni valikoima kasveihin liittyvästä julkaisutulvasta. Ryhtyessäni esiintymään kasvien kanssa ja kirjoittamaan esityksistäni (Arlander 2010) en ymmärtänyt, minkälaisen hyökyaallon matkaan heittäydyin. Seuraavassa esittämäni selostusta kokeiluistani ei voi asettaa tarkkaan tutkimukselliseen yhteyteen edellä mainittujen keskustelujen kanssa, vaikka se kytkeytyy niihin monin tiedostamattominkin tavoin ja pyrkii osaltaan lisäämään ymmärrystä kasvien merkityksestä.

Kasvit on nostettu esiin myös taiteen piirissä (Ryan 2015; Aloï 2019; Gibson & Brits 2018; Gibson 2018; Aloï & Marder 2023), samoin kasvien esitykset tai performanssit (Nikolic & Radulovic 2018; Brisini 2019; Gibson & Sandilands 2021; myös Arlander 2010; 2020b; 2022b; 2022c). Erityisesti kasvit esiintyjinä ja ihmiset esiintymässä kasvien kanssa ovat keskeisiä oman työskentelyni kannalta. Kasvit, puut ja metsä ovat lukuisten taiteilijoiden kiinnostuksen kohteita Suomessakin; esimerkkinä erilaisista lähestymistavoista vaikkapa valokuvataiteilija Santeri Tuori¹, performanssejakin tehnyt Antti Laitinen² ja metsää pitkään kuvanneet Ritva Kovalainen ja Sanni Seppo³ sekä media-taiteilija Eija-Liisa Ahtilan vaikuttava kuusen muotokuva *Horizontal*⁴. Oma kiinnostukseni puihin lähti maisemasta, kun huomasin, miten kasvillisuus havainnollisti vuodenaikojen vaihtelun Harakan saaren merimaisemissa (Arlander 2012; Arlander 2024; Arlander 2017).

Tarkastelen tässä artikkelissa lyhyesti kahta mäntyjen kanssa käyttämäni lähestymistapaa ja sijoitan ne liikkuvasta kuvasta käytyihin keskusteluihin. Koska kyseessä on taiteellinen tutkimus, painopiste on ollut erilaisten lähestymistapojen kokeilemisessa ja menetelmien kehittämisessä. Tässä yhteydessä on mielekkäämpää keskittyä työtapoihin kuin yksittäisiin teoksiin myös, koska työskentelen tuottamalla paljon materiaalia ja editoin lähes kaikesta materiaalista videoteoksia, yleensä vielä useita variaatioita. Niistä vain osa päättyy installaatioina näyttelyihin tai AV-arkin levitykseen, vaikka jaankin lähes kaikki RC-alustan kautta verkkosivuilla. Lisäksi toivon, että työtapojen esittely voisi toimia lähtökohtana lukijan omille kehittelyille. Seuraavassa esitän ensin, miten päädyin kasveista puiden kautta mäntyihin.

1 Santeri Tuorista, ks. <https://emmamuseum.fi/en/exhibitions/santeri-tuori-forest/>.

2 Antti Laitisesta, ks. <https://anttilaitinen.com/works/>.

3 Ritva Kovalaisesta ja Sanni Seposta, ks. <https://www.valokuvataiteenmuseumo.fi/fi/naytelyt/pohjoistuulen-metsa>.

4 Eija-Liisa Ahtilan *Horizontal*-teoksesta, ks. <https://emmamuseum.fi/naytely/eija-liisa-ahtila-horizontal/>.

Kasveista mäntyihin

Ennen keskittymistäni puihin työskentelin taiteellisen tutkimushankkeen *Performing with Plants* eli *Esiintyä kasvien kanssa* (2017–2019) parissa. Hankkeen myötä tajusin, ettei kiinnostukseni kohdistunut kasveihin yleisesti, vaan työskentelin pääosin puiden kanssa. Esiintyminen ja toimiminen yhdessä kasvien ja erityisesti puiden kanssa oli taiteellinen tutkimushanke, joka kehitti ja täsmensi kysymystä, miten esityksellistää maisema. Olin työskennellyt maiseman parissa eri tavoin jo usean vuoden ajan. Kysymys ei ollut retorinen. Suhteemme ympäristöön on muuttunut perustavalla tavalla ilmaston lämpenemisen ja ihmisten aiheuttamien tuhojen takia ja vaatii uusia lähestymistapoja. Posthumanistinen näkökulma (Braidotti 2013) kannustaa ajattelemaan uudelleen koko maiseman käsitteen (DeLue 2008 & Elkins) ja pohtimaan sitä, miten ympäröivä maailma koostuu olennoista, elämänmuodoista ja materiaalisista ilmiöistä, joilla on vaihtelevassa määrin tahtoa, tarpeita ja toimijuutta. Minkälaiset tavat esiintyä maisemassa tai aktivoida maisema voisivat tässä tilanteessa olla mielekkäitä? Eräs mahdollisuus on lähestyä yksittäisiä maiseman osatekijöitä, kuten tiettyjä puita, ja tutkia, mitä niiden kanssa voi tehdä. Miten esimerkiksi esiintyä kameralle yhdessä? Nämä kysymykset askarruttivat minua aluksi. (Ks. Arlander 2016.)

Sittemmin en ole juurikaan käyttänyt maiseman (*landscape*) käsitettä, joka on monella tapaa ongelmallinen muun muassa yhdistyessään kolonialistisiin representaatioihin (Demos 2017) ja ympäristön tarkasteluun ”ulkopuolelta”.⁵ Ajattelin tutkimussuunnitelmaa laatiessani (Arlander 2016) että nykytaiteilijoiden keskeinen tehtävä on pohtia, miten voimme ajatella uudestaan suhteemme ympäristöön. Taiteellinen tutkimus voi myötävaikuttaa tässä muutosprosessissa, koska se mahdollistaa monenlaiset ajattelun ja toiminnan yhdistelmät ja sekamuodot. Halusin osallistua uusmaterialistiseen posthumanistiseen keskusteluun yhtäältä kehittämällä taiteen tekemisen käytäntöjä ja tekemällä taideteoksia, jotka kriittisesti kyseenalaistavat ympäristösuhteemme sovinnaisuuksia ja tottumuksia, ja toisaalta pohtimalla teoreettisesti, käytännön kokeiluihin perustuen, mitä yhteistyön tekeminen kasvien ja erityisesti puiden kanssa voi tarkoittaa. Korostin, että työn merkitys lepää viime kädessä kasvien itsensä merkityksen varassa – kasvit tuottavat nykyisen, happeen perustuvan elämämme edellytykset maapallolla. (Ks. Arlander 2016.) Olin kiinnostunut ennen muuta Rosi Braidottin (2019) kaikkeen elolliseen viittavasta *zoe*-käsitteestä, Barbara Boltin (2016) tavasta ymmärtää performatiivisuus, Stacy Alaimon (2010) ruumiiden välisyyden tai läpäisevän ruumiillisuuden (*trans-corporeality*) ajatuksesta, ja myöhemmin myös Karen Baradin käsitteistä yhteismuotoutuminen (*intra-action*) ja diffraktio sekä tämän kriittisestä suhtautumisesta ympäristön käsitteeseen. Nämä ajatukset olivat relevantteja nimenomaan ensimmäisessä hankkeessani, mutta vaikuttivat toki taustalla myös jatkossa. Ehkä diffraktio tai aaltojen taipuminen, hajonta, kertautuminen, muuntuminen, erotukseksi reflektiosta, joka heijastaa samana, on kiinnostavin käsite kuvaamaan työtapaani yleisemmin, ja se olisikin oman artikkelin aihe.⁶

Kun kohdensin kiinnostukseni kasveista puihin ja suunnittelin hanketta *Kohtaamisia huomattavien ja huomaamattomien puiden kanssa* (2020–2021), lähdin samasta peruskysymyksestä: miten ajatella uudelleen suhteemme muihin elämänmuotoihin, joiden kanssa jaamme tämän maapallon. Tarkoitukseni oli kohdata yksittäisiä puita, jotka ovat huomattavia asiayhteydessään, tai hyvinkin huomaamattomia, ja viettää aikaa niiden kanssa joko yksin tai yhdessä yleisön kanssa luodakseni videoteoksia ja videoesseitä. Hankkeen nimi viittaa

5 Kirjassa *Performing Landscape – Notes on Artistic Research* (Arlander 2012) pohdin maiseman käsitettä tarkemmin, ja suomeksi yhteenvedonmaisessa artikkelissa ”Maisema, materia ja muutos. Harakan saaren luontokulttuuria dokumentoimassa” (Arlander 2017).

6 Olen kirjoittanut diffraktiosta suhteessa esiintymiseen kasvien kanssa (Arlander 2019b; Arlander 2021b) ja myös suhteessa itsen esittämisen variaatioihin (Arlander 2020d).

Thomas Pakenhamin valokuvakirjaan *Meetings with Remarkable Trees* (1996) ja työni muodosti sille eräänlaisen vastavoiman kyseenalaistamalla, mikä on huomattavaa tai huomion arvoista ja mikä huomaamatonta. Mediumina ei tässä kuitenkaan ollut valokuva, vaan videolle toteutetut esitykset ja äänitetty puhe.

Vaikka usein pelätään, ”ettei nähdä metsää puilta”, halusin huomioida päinvastaisen vaaran, ettemme näe puita metsältä, ja kiinnitin huomion yksittäisiin puihin. Tarkoitus ei ollut kieltää sitä, että puut muodostavat verkostoja, ekosysteemejä ja symbioottisia suhteita paitsi muiden puiden myös sienten, bakteerien ja muiden mikro-organismien kanssa ja että ne ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa kuten ihmisetkin. Ajatuksena ei myöskään ollut kiistää sitä, että metsiä tai metsäisiä alueita tarvitaan toimimaan tehokkaina hiilinieluinä, parantamaan kaupunkien ilmanlaatua, vahvistamaan tulvavastusta ja niin edelleen. Keskittyminen yksittäisiin puihin ja siten yksilöllisyyden korostaminen on toki riskialtis strategia, kun yksilöllisyyden merkitystä muutenkin liioitellaan. Huomion kiinnittäminen yksittäisiin puihin voi silti toimia tärkeänä ensiaskeleena dekolonisoitaessa suhdettamme ”luontoon”. Kuten edesmennyt ekofeministi Val Plumwood (2003) huomautti, kolonialistinen ajattelu korostaa voimakasta eroa ”meidän” ja ”niiden” välillä ja näkee kaikki ”ne” samanlaisina, stereotyyppisinä, ei yksilöityinä. Siten yksittäisten puiden kohtaaminen voi auttaa näkemään puut elämänmuotoina, joiden kanssa meillä on paljon yhteistä, kiistämättömistä eroista huolimatta. (Arlander 2020a.)

Kun mietin, miten jatkossa tarkentaa aihetta, huomasin monien kohtaamieni puiden olevan mäntyjä. Mäntyihin keskittyvä kolmikielinen taiteellinen tutkimus *Pondering with Pines – Mieltii mäntyjen kanssa – Funderar med furor* (2022–2024), oli siten suoraa jatkoa aiemmalle työlleni. Nyt yritin astua askeleen pidemmälle ja lähestyä puita subjekteina. Muotoilin tavoitteet löyhästi. Paitsi Pohjoismaissa yleisten mäntyjen (*Pinus sylvestris*) kanssa, tarkoitukseni oli mahdollisuuksien mukaan toimia myös muiden mäntyjen kanssa. Keskeinen kysymys ja ongelma oli – ja on edelleen – miten kehittää keinoja tunnistaa puut subjekteiksi ja toimia puiden kaltaisten elämänmuotojen kanssa – subjektien, joita yleensä pidämme täysin ”toisina”. Miten kehittää tapoja ajatella, reflektoida, mieltää tai puhua puiden kanssa, puiden vierellä tai jotenkin yhteistyössä niiden, heidän kanssaan? Miten ottaa huomioon historialliset, kulttuuriset, materiaaliset ja paikalliset erityispiirteet kohdatessa tietyn männyn? Miten kehittää myös mielikuvituksellisia ja poeettisia keinoja kohdata männyn ja toimia niiden, heidän kanssaan?

Eräs lähtökohta oli kehittämäni käytäntö esiintyä kameralle puiden kanssa ja puhutella puita kirjoittamalla kirjeitä puille niiden luona. Siten kieleen ja käännöksiin liittyvät kysymykset – ihmisten kieleen ja kasvien kieleen, visuaalisiin kieliin ja käyttämiini verbaalisiin kieliin (suomi, ruotsi, englantti) – olivat nekin kokeilujen ytimessä. Pää tavoite oli kuitenkin löytää keinoja ajan ja tilan, mukaan luettuna kuvatilän, jakamiseen mäntyjen kanssa. Toimijuuteen liittyvät kysymykset, niin puiden kuin työssä (videokuvauksessa, äänityksessä, editoinnissa ja esillepanossa) käytetyn teknologian toimijuuden, ovat myös kietoutuneet näihin kokeiluihin. Kysyin erityisesti millaisia yhteistyön tai kommunikoinnin keinoja voin kehittää puiden ja ei-puiden eli ihmisten välille. (Arlander 2022a.)

Puu subjektina

Kysyessäni miten kohdata puu subjektina en problematisoinut tai määritellyt subjektin käsitettä vaan käytin termiä lähes kieliopillisessa mielessä merkittävään tekijää, toimijaa, aktiivista kokijaa. Minulla oli toki mielessäni keskustelut siitä, voiko kasveja pitää henkilöinä ja tuleeko kasvit siten kytkeä eettisen ajattelun piiriin (Hall 2011; Puleo 2019), vai tuleeko kasvit nähdä haasteena länsimaiselle ajattelulle nimenomaan erilaisuutensa kautta (Marder 2013).⁷

Matthew Hall argumentoi teoksessaan *Plants as Persons: A Philosophical Botany* (2011), että kasvit tulisi nähdä kunnioitusta vaativina subjekteina, henkilöinä, ja huomioida eettisessä tietoisuudessamme. Vaikka ihmisten on syötävä kasveja elääkseen, sen voi tehdä välttäen tuhlausta ja kasvien turhaa kärsimystä (Hall 2011, 157–161). Puolustaessaan näkemystään kasveista henkilöinä hän painottaa, ettei se tarkoita inhimillistämistä, vaan kasvien tunnustaminen henkilöiksi tarkoittaa luonnon ymmärtämistä omaa elämäänsä organisoivien ja kokevien, subjektiivisten, yhteistyötä tekevien olioiden yhteisönä (Hall 2019, 169).

Michael Marder kritisoi urauurtavassa teoksessaan *Plant-Thinking: A Philosophy of Vegetal Life* (2013) länsimaisen ajattelun perinnettä ja sen elollisten hierarkiaa, joka perustuu Aristoteleen erotteluun (ravitsevan) kasvisielun, (aistivan) eläinsielun ja (rationaalisen) ihmissielun välillä. Keskiajan olemassaolon portaavat, *scala naturae*, nousivat kivistä kasvien, eläinten ja ihmisten kautta enkeleihin. Dekonstruktioon tukeutuen Marder (2013, 52) tarjoaa kasvien vastametafysiikkaa, kasvidemokratiaa, ja korostaa kasvien hajautettua olemisen tapaa ja jakautuvuutta jakamattoman yksilöllisyyden sijasta. ”Kasviajattelu alkaa identiteetin räjähdyksellä”, Marder (2013, 43) kirjoittaa. ”Minä ajattelen”-oletuksen sijasta Marder (2013, 165) luo käsitteen ”se ajattelee” (*it thinks*), suomeksi ehkä myös ”on ajattelua”. Tämä ei-subjektiivinen, epäpersoonallinen ja ei-inhimillinen toimijuus ei korosta sitä, kuka ajattelee, vaan missä ja milloin ajattelua tapahtuu. Marderin (2013, 169–170) mukaan ajattelevan subjektin ytimessä on subjektiton kasviajattelu, joka sekä tukee että horjuttaa tuon ”minän” ajattelua. Sen sijaan, että korostaisi kasvien henkilöyttä Marder siis kehottaa meitä tunnistamaan oman inhimillisen henkilöytemme kasviytimen.

Kysyessäni hankkeessani ja tässä tekstissä, miten kohdata puu subjektina, en välttämättä oletta puuta henkilöksi, mutta kylläkin aistivaksi, muistavaksi, intentionaaliseksi toimijaksi, eläväksi olenoksi. Sen sijaan, että kunnioittaisin puun äärimmäistä toiseutta etsin enemmän Braidottin tapaan yhteyksiä puun ja itseni, kasvien, eläinten ja muiden elollisten välillä. Ja tässä Marderin ajattelu voi paradoksaalisesti olla avuksi painottaessaan ajattelun paikkaa, aikaa ja hajautettua subjektia.

Performanssista liikkuvaan kuvaan

Seuraavassa kytken työni erityyppisiin liikkuvan kuvan piirissä käytyihin keskusteluihin. Lähtökohtani videotyöskentelylle 2000-luvun alussa oli performanssissa, ja ajatuksessa, että kameran edessä tehty teko on teos, josta videoteos on ”vain” dokumentti. Alkuvaiheen jälkeen tajusin kuitenkin pian tekevänä videoteoksia, en performansseja. Jotakin alkulähtökohdasta on edelleen mukana, semminkin kun kamera lähes aina on liikkumatta jalustalla, todistajana, katsojan positiossa. Tietyllä tapaa työskentelyni muistuttaa

7 Aiheesta enemmän ks. luvut ”Plants as Persons” ja ”Persons as Plants”, Arlander 2020b, 8–10.

enemmän valokuvaa, ja on, kuten otsikossa totean, lähes liikkumatonta kuvaa. Vaikka aloitin performanssien dokumentoimisella tein alusta asti esitykseni kameralle, eli ensisijaisesti videoteoksiksi, joista toki saa napattua myös videostillkuvia. Työtapaani on hankala kytkeä sen paremmin kokeellisen elokuvan kuin valokuvan perinteeseen, ei edes varhaisen videotaiteen kokeiluihin, ja olen kameran käyttäjänä itseoppinut tai lähes oppimaton. Tämä selitykseksi lukijalle, joka ihmettelee valintojani esimerkiksi elokuvakerronnan konventioista käsin. Toki työskentelylläni on yhteyksiä muun muassa performanssidokumentteihin, omakuvaelokuvaan, videoesseisiin ja ekoelokuvasta käytyihin keskusteluihin.

Jännite performanssin dokumentoinnin ja performanssiin perustuvan videoteoksen tai liikkuvan kuvan teoksen välillä ei koske vain omaa työskentelyäni. Esittävien taiteiden dokumentointiin liittyvistä odotuksista ja ongelmista on keskusteltu tutkimuskontekstissa pitkään, ja videon on nähty luovan vääränlaisia odotuksia elävän esityksen uskollisesta toisintamisesta, mutta tarjoavan myös mahdollisuuden levittää ja tallentaa tietoa ruumiillisista praktiikoista (Piccini & Rye 2009; Sant 2017; Spatz 2017). Taidekontekstissa erityisesti performanssin ja valokuvan suhdetta on pohdittu paljonkin, sillä performanssitaiteilijat oivalsivat jo varhain, että performanssi teoksena oli museokelpoinen ja kaupan juuri valokuvana, joten valokuvaaja oli yleisöäkin tärkeämpi todistaja (Auslander 2006; Maude-Roxby 2007).

Työni eroaa perinteisestä performanssidokumentoinnista siinä, että toimin itse sekä esityksen tekijänä että sen dokumentoijana, sekä kuvaajana että esiintyjänä. Tätä taktiikkaa on käytetty nykyvalokuvauksessa, mutta performanssien kohdalla kuvaaja on lähes aina eri henkilö, jonka tehtävänä on tallentaa ainutkertainen teko jälkimaailmalle. Käyttämäni yksinkertaiset toistoon perustuvat praktiikat, jotka tuottavat teoksen eräänlaisen akkumulaation kautta, ovat käytännössä mahdollisia nimenomaan tekijän kaksijakoisuuden tai kaksinkertaisuuden ansiosta. Sen mitä toisen kuvaajan näkökulman ja visuaalisen tulkinnan rikkaudessa menettää, voittaa yksinkertaisessa ilmaisussa, pelkistyksessä ja työskentelyn sulautumisessa arjen osaksi.

Esiinnyn puun kanssa videokameralle elävän yleisön sijasta, ja miellänkin tekeväni liikkuvaa kuvaa enkä performansseja. Teokset on useimmiten tarkoitettu nähtäväksi videoinstallaatioina⁸ ja työn vaikutus katsojaan eroaa työn vaikutuksesta henkilöön, joka todistaisi kuvaustilannetta paikan päällä. En juurikaan käytä jälkikäsitteilyä tai elokuvallista leikkausta, vaan sallin ”dokumentaarisen” vaikutelman, ei dokumenttielokuvan merkityksessä vaan raakaan dokumentointiin assosioivan tyylin. Kaikki otokset ovat yleensä mukana, ei ainoastaan näyttävät tai dramaattiset versiot. Tämä on keskeistä intervallikuvatuille eli niin sanotuille *time lapse* -teoksille, mutta sama pyrkimys koskee puheita puille. Äänitys tehdään yhdeltä istumalta ja usein myös astumiseni kamerajalustan takaa kuvaan ja kuvasta poistumiseni ovat mukana näyttämässä, miten työ on tehty. Tämä ”todistava” estetiikka on myös syynä siihen, että olen ryhtynyt puhumaan puille sen sijaan, että kirjoittaisin heille. Kirjeet voi editoida jälkikäteen ja hioa ennen kuin lukee, äänittää ja yhdistää ne kuvaan. Lisäksi videomateriaalin voi lyhentää sopimaan tekstin keston. Kuvaustilanteessa synkronoidun puhutun tekstin kanssa tämä ei ole mahdollista, äänitys on mikä on. Vain alun ja lopun voi leikata, ja ehkä käyttää hälysuodatinta. Siten puheeni puulle tai keskusteluni puun kanssa on eräänlainen siinä tilanteessa tehty performanssi.

Performanssissa ajatus reaaliajasta, reaaliroomiista, ja reaalisesta ponnistuksesta on avainasemassa. Sen sijaan, että kuvittelisi mitä sanoa puulle

8 Vuonna 2024 esimerkiksi seuraavissa näyttelyissä:

- *Miittii mäntyjen kanssa – keskusteluja kolmella kielellä*, näyttelyssä Muu Helsinki Nykyaikaisen taiteen keskus 7.–21.1.2024.
- *Männyn kanssa – With a Pine – Med en fura*, Lennängalleria Harakka 20.8.–1.9.2024.
- *With the Pine in Kaivopuisto Park 2–3–1*, näyttelyssä Muu Mediataidetori 17.–21.10.2024
- *Tala om det för Tallen (Tell it to the Pine)*, Hippolyte studio 1.–24.11.2024.

perinteinen performanssitaitelija saattaisi riippua puun oksasta niin kauan kuin kykenee tai toimia puun kanssa jollakin muulla konkreettisella ja fyysisellä tavalla, vaikkapa nukkumalla puun alla.⁹ Itse olen esimerkiksi toistanut Tai-jin puuasennon puiden kanssa, tai joogan kaksijalkaisen puun asennon, tai pitänyt puuta ”kädestä” eli oksasta, kuten Helsingin Kaivopuistossa kasvavan männyn kanssa vuonna 2022. En kuitenkaan ole jatkanut niin kauan kuin kykenen, kuten koettelemus- tai kestävyysperformanssissa, vaan pikemminkin ajatellut teot levon kaltaisena palauttavana toimintana.

Performanssitaitteessa ihmisruumis on keskeinen työväline, ja performanssin dokumentointiin liittyy läheisesti taiteilijan ruumiin läsnäolo, mikä muissa yhteyksissä helposti yhdistyy omakuviin tai omaelämäkerralliseen lähestymistapaan. Kokeellisen elokuvan ja videon kontekstissa elokuvallista omakuvaa ja audiovisuaalisten omakuvakokeilujen ohutta perinnettä on kutsuttu eräänlaiseksi ”modernin elokuvan pimeäksi nurkaksi” (Martin 2015, 181). Omat työni eivät oikein mahdu tuohon nurkkaan, vaikka olen niiden ainoa esiintyjä puiden ohella, koska ne eivät ole elokuvia eivätkä hyödynnä kumpaakaan tähän kuvalliseen muotoon liitetystä eleistä: itsensä kuvaaminen peilissä tai oman varjonsa kuvaaminen. Martinin mukaan taiteilijan ruumis on elokuvallisen omakuvan ytimessä, mutta ei lähes koskaan sen kirjaimellisessa näkyvässä keskiössä. Mikäli lainkaan näemme taiteilijan ruumiin, se tapahtuu yleensä epäsuoran, häilyvän välittäjän kuten varjon tai satunnaisen heijastuksen kautta. (Ibid.) Elokuvallisilla omakuvilla on kuitenkin väijäämätön dokumentaarinen puolensa, sillä ne ovat todiste ajan kulumisesta, vanheneemisestä ja kuolevaisuudesta. Tämä piirre on mukana myös pitkäkestoisissa videoteoksissani.

Performanssidokumenteissa ilmoitetaan yleensä alkuteoksen kesto. Omissa videotöissäni olennaista on pikemminkin se, että samoista esityksistä kameralle voi editoida hyvin eri mittaisia videoteoksia. Ajattelin alun perin vuoden kestävään viikoittaiseen toistoon perustuvat intervallikuvatut työt tauotta esitettäväksi installaatioiksi, joilla ei ole alkua eikä loppua – kuten ei vuodenaikojen kierrollakaan. Toistan usein kuvatessa eri asentoja peräjälkeen, ja erottelen ne editoidessa rinnakkaisiksi kuviksi eli monikanavaiseksi installaatioksi, jossa sama kuva toistuu paitsi ajassa myös tilassa. Yleensä editoin intervallikuvatuista töistä ensin täyspitkän version, joka saattaa olla pari tuntia ja jää yleensä arkistooni. Sen jälkeen editoin esimerkiksi versiot, joissa jokaisesta kuvasta on mukana minuutti, installaationa esitettäväksi, ja miniversion, jossa kuvat ovat 5–10 sekuntia, esitettäväksi näytöksessä.

Keskustelut puiden kanssa tapahtuvat reaaliajassa. Videon kesto on sama kuin tapahtuman kesto, alun ja lopun siirtymät putsattuina. Reaaliajan käyttö on haasteellista tekijän näkökulmasta, mutta usein vielä haastavampaa katsojalle, joka on tottunut elokuvan tehokkaaseen leikkaukseen ja Youtube- tai Tiktok-videoiden vauhtiin. Reaaliajan käytön voi ehkä rinnastaa ekoelokuvaan kytkettyihin ajatuksiin, sillä hitautta ja pitkäkestoisia staattisia kuvia elokuvassa on pidetty tunnusomaisina ekologiselle lähestymistavalle. Esimerkiksi Scott MacDonald (2013, 19–20) määrittelee tietyt elokuvat ekoelokuviksi pääasiassa siksi, että ne tarjoavat luonnosta elämyksen, joka perustuu kärsivällisyyteen ja keskittymiseen (*mindfulness*), jotka ovat ratkaisevia piirteitä luonnonympäristön arvostamisessa. Ekoelokuvat tarjoavat vaihtoehdon sovinnaisille tavoille kuvata luontoa auttaen samalla kasvattamaan herkempää suhdetta ympäristöön. Pitkän keston vaikutus on tosin hyvin erilainen installaatioteoksissa, joissa katsoja liikkuu vapaasti näyttelyssä, seuraa teosta hetken ja jatkaa matkaansa, palaten ehkä myöhemmin huomaamaan muutoksen. Elokuvan

9 Marina Abramović, *Sleeping Under the Banyan Tree*, 2010 ja 2022. Ks. <https://li-ma.nl/article/marina-abramovic-at-stedelijk/>.

kaltaisessa näytöksessä yleisö on veloitettu seuraamaan paikallaan koko teoksen ja kokemaan ajan kulun.

Elokuvaa ja kasveja yhdistää kytkös valoon. Tähän on kiinnittänyt huomiota muun muassa Graig Uhlin (2015, 211, 215), joka Michael Marderin ajattelusta inspiroituneena on analysoinut elokuvan ja kasvien ontologiaa. Uhlin korostaa, että kasvinkaltainen (*vegetal*) elokuvaaminen ei liity kasvien käyttöön teeman tai aiheen tasolla. Sen sijaan kasviajattelun näkökulma sisällytetään kuvatuotantoon rakenteellisella tasolla, eli tapaan, jolla elokuva tehdään. Hänen esimerkeistään erityisen kiinnostava on Chris Welsbyn tapa kunnioittaa kasviolentojen autonomiaa ja kuvata maailmaa puunoksan perspektiivistä kiinnittämällä kamera oksaan ja altistamalla se luonnon olosuhteille. Omien työtapojeni ja erityisesti puiden reaaliaikaisen puhuttelemisen kannalta läheisempi on kuitenkin Uhlinin (2015, 211) ensimmäinen esimerkki, Andrei Tarkovskin tapa korostaa yksittäisessä otoksessa kuluva aikaa, kuvan sisäistä rytmiä, jota hän kutsuu aikapaineeksi (Uhlinilla *time-pressure*). Kunnioittamalla kuvan sisäistä liikettä materiaallinen todellisuus, esimerkiksi niitty, muuttuu itsessään ilmaisevaksi. Kuvan sisäinen liike korostuu väistämättä, kun kamera on staattinen, jalustalla.

Toisaalta monet keskusteluista puiden kanssa, suomenkielisenä esimerkkinä vaikkapa *Seurasaaren männyn kanssa* (2023), muistuttavat videoesseeä, koska pohdin niissä ajankohtaisia aiheita tai jotakin juuri lukemaani.¹⁰ Formaattina videoessee assosioituu helposti essee-elokuvaan, jonka asemaa omana lajityyppinä dokumenttielokuvan ja fiktion rinnalla ja yhteyttä kirjalliseen esseeseen esimerkiksi Corrigan (2011, 5) korostaa. Toisaalta esimerkiksi Papazian ja Eades (2016, 5) painottavat essee-elokuvan kokeilevaa luonnetta siihen usein liitetyn subjektiivisen tai omaelämäkerrallisen näkökulman sijasta. Perinteisen essee-elokuvan rinnalla puhutaan myös videoesseistiikasta, joka koostuu yhtäältä tietoisesti esseen muotoon laadituista videoteoksista ja toisaalta eräänlaisista kuvitetuista esitelmistä. Tällainen videoessee pyrkii ”integroimaan taiteellisen praktiikan perinteisempien tutkimuksen muotojen hallitsemalle kentälle” (Arsenjuk 2016, 292). Jännite sanan ja kuvan, selittävän tiedon ja esseistisen ajattelun välillä jättää kuitenkin videoesseen ”ajattelevana muotona” helposti altavastaaajaksi tiedon tuotannon alueella (Arsenjuk 2016, 292–294). Toisaalta videoesseeä hyödynnetään yhä enemmän myös opetuksessa (Hakola 2025). Olen kokeillut videoesseeä julkaisumuotona (Arlander 2023a), sillä se tarjoaa kiinnostavan mahdollisuuden yhdistää tutkimuksellinen ja taiteellinen näkökulma. Esseeä muistuttavien podcast-jaksojen ohella – keskustelujen ääniraidat on julkaistu erikseen osana podcastia *Talking with Trees* – puiden puhuttelemisen voisi tarjota lähtökohdan myös akateemisemmalle videoesseele.¹¹

Miten toimia puiden kanssa

Päädyin käyttämään karkeaa intervallikuvausta alun perin 2000-luvun alussa, koska halusin dokumentoida maiseman muutoksia ja korostaa sen jatkuvasti muuttuvaa prosessiluonnetta. Samalla halusin virittää sattumalle tilan osallistua. Halusin välttää houkutusta valita aina kuvauksellisin kuvakulma, kaunistella maisemaa, ja tuottaa siitä kiiltokuvia. Monenlaiset pienet muutokset maisemassa, vuodenaikojen vaihtelun ohella, tulivat esiin, kun toistin saman kuvan rajauksen yhä uudelleen vuoden ajan. Maisema näyttäytyi välillä harmaana ja välillä hurmaavana. Kun ryhdyin soveltamaan samaa tekniikkaa

10 *Seurasaaren männyn kanssa*, ks. <https://www.av-arkki.fi/fi/works/seurasaaren-mannyn-kanssa/>.

11 *Talking with Trees*, ks. <https://soundcloud.com/user-90370389>.

puiden kanssa Tukholman Lill-Jansskogen metsikössä vuonna 2018, ajattelin sillä tavoin kunnioittavani puiden erityistä suhdetta kasvupaikkaansa. Vaikka en voinutkaan jakaa niiden kokemusta ajasta ja paikasta (Marder 2015, 191) enkä suoraan osallistua niiden olemisen tapaan tai edes täysin ymmärtää sitä, saatoinkin kuitenkin yrittää hidastaa omaa liikkuvaista eläinluontoani pysähtymällä niiden luo toistuvasti edes hetkeksi. Korvasin siis pitkän keston toistolla. Tähän työtapaan palasin uudelleen ryhtyessäni miettimään mäntyjen kanssa, ensin vuonna 2022 Kaivopuistossa ja Nobelparken puistossa Tukholmassa ja pian myös muualla.

Puiden luokse voi palata. Puut eivät juokse pakoon ja useimmiten voi luottaa siihen, että ne ovat paikallaan, kun palaa niiden luokse uudelleen, ellei kyseessä ole hakkuualue. Puiden mittakaava suhteessa ihmiseen ja siten kuvan rajausta on sen sijaan ongelma. Jo ensimmäisissä yrityksissäni esiintyä puiden kanssa tuskailin etäisyyksien kanssa (Arlander 2019a). Jos haluaa koko puun mukaan kuvaan, ihminen jää useimmiten hyvin pieneksi. Jos taas rajaa kuvan ihmisen mukaan, puusta tulee mukaan vain murto-osa. Yksi ratkaisu on lähikuva, jossa sekä puusta että ihmisestä näkyy vain osa. Toinen vaihtoehto on löytää puita, jotka ovat kooltaan pieniä tai kasvavat myös ”sivusuuntaan” kuten Örön käppyrämännyt. Koska pyrkimykseni on ollut korostaa puita yksilöinä ja kohdata nimenomaan tietyt puut, ei kokonaista metsää tai metsikköä, valitsin usein erillään kasvavia puita. Useimmat männyt, joiden kanssa olen työskennellyt pidempään, muutamia Örön mäntyjä lukuun ottamatta, ovatkin kaupunkien puistopuita. Olen valinnut sopivan kävelymatkan päästä puita, joiden luokse voi palata vuoden ajan kerran kuussa tai useamman kerran viikossa. Kokeilin myös erilaisia variaatioita säännöistä, kuten esimerkiksi että kuvaan ”sunnuntaisin aina kun suinkin mahdollista” tai ”kaksi kertaa viikossa ollessani Tukholmassa”. Residensseissä ja matkoilla tein muita kokeiluja, mutta näistä suurin osa on jäänyt muistiinpanoiksi verkkosivujen uumeniin¹² tai artikkeleiden aineistoksi (Arlander 2025a; Arlander 2025c). Valmiita teoksia ajatellen tärkeimmät tekniikkani ovat siten olleet intervallikuvaus, puiden puhuttelemine ja näiden yhdistelmät.

Päädyin puhuttelemaan puita, kun olin ensin kääntynyt puiden puoleen kirjoittamalla kirjeitä puille niiden juurella istuen.¹³ Tein sen eräänlaisena kunnioituksen eleenä; pyrin kiteyttämään ajatukseni niin, että ne olisivat jotenkin puun aistittavissa. Toivoin, että ainakin asennoitumiseni, affektiivinen viritykseni välittyisi puulle jotenkin. Ensimmäinen suoraan puhutteleman puu oli Örön länsirannalla kasvava mänty vuonna 2021.¹⁴ Olen toisaalla selvitellet miksi kohdistaa sanansa puulle sen sijaan, että puhuisi puiden puolesta tai puiden nimissä (Arlander 2022d; Arlander 2023b; Arlander 2024). Ihmiskielen käyttäminen on toki paradoksaalista, sillä kieli erottaa meidät puista siinä missä hiljaa paikallaan olo ja hengittäminen voi yhdistää puihin. Siirtyminen puhumiseen kirjoittamisen sijaan tuntui kuitenkin luontevalta, ei vain tilanteen välittömyyden takia, vaan myös koska puilla on mahdollisuus ”kuulla” puheeni äänenä, ainakin periaatteessa, koska monet kasvit aistivat ääntä.

Ajattelin keskustelut mäntyjen kanssa ensin itsenäisiksi videoteoksiksi, vaikka käytin usein samaa kuvanrajausta. Keskusteluista laaditut videot ovat käytännössä olleet esillä keskustelutarjontana, pitkinä yksikanavaisina installaatioina, joiden ääni on kuulokkeissa, ja joita ei ole tarkoitukseen katsoa kerralla alusta loppuun.¹⁵ Siten nekin ovat saaneet intervallikuvauksen luonteen näyttäessään saman tilanteen kerran kuussa vuoden ajan.

Mäntyjen kanssa miettiessä minulla on ollut kaikkina kolmena vuonna tietyt puut, joiden luokse palasin säännöllisesti, eräänlainen vuoden perus-

12 Ks. esim. seuraavat media-arkiston sivut RC-alustalla: [Wood Art Residency Bodafors](#), “[In light of Plants – Saari](#)” ja [With the Pine\(s\) in Mazzano Romano](#).

13 Ensimmäisen kirjeen puun juurella istuen kirjoitin oliivipuulle Ulldeconassa 2018, vaikkun lisännytään tekstiä videoteokseen vaan vasta myöhemmin siitä laadittuun videoesseeeseen (Arlander 2021).

14 [Tala om det för tallen \(Tell it to the Pine\) 1–7](#) (2021).

15 Viimeksi esim. MUU 2024 ja Hippolyte studio 2024.

partneri ja peruspraktiikka. Vuonna 2022 vierailin kahden männyn luona Kaivopuistossa Helsingissä (*With the Pine in Kaivopuisto Park* 2023, *With the Reclining Pine* 1–12, 2022) ja kahden männyn luona Tukholmassa (*With the Pine in Nobelparken* 2023, *With the Pine in Lill-Jansskog* 1–11, 2022). Näistä ensimmäisten kanssa esiinnyin eri asennoissa monikanavaista installaatiota ajatellen ja jälkimmäisten kanssa keskustelin englanniksi kerran kuussa. Vuonna 2023 keskityin keskustelemaan uuden männyn kanssa Kaivopuistossa kahdesti kuussa (*Pondering with a Pine in the Park* 1–22, 2024). Tällä kertaa en toistanut samaa kuvanrajausta vaan kokeilin kutakin keskustelua varten eri kuvakulmia ja etäisyyksiä samaan mäntyyn.

Näiden peruspartnereiden lisäksi keskustelin suomeksi Seurasaaren etelärannalla kasvavan männyn kanssa sunnuntaisin aina kun olin Helsingissä syksystä 2022 kevääseen 2023 (*Seurasaaren männyn kanssa* 2023). Ollessani Tukholmassa syksystä 2023 syksyyn 2024, kuuntelin moottoritien pauhua istuen ja seisten männyn kanssa Essingeleden väylän luona pari kertaa viikossa (*Med Tallen vid Essingeleden* 2024). Seurasaarella kuvatussa työssä yhdistyvät intervallikuvaus ja keskustelu puun kanssa. Työssä Essingeleden väylän luona intervallikuvausta on käytetty kaksikanavaisen installaation pohjana, istuminen ja seisominen rinnakkaisissa kuvissa.

Kolmantena vuonna 2024 valitsin keskustelukumppaneiksi kolme mäntyä Helsingistä ja kullekin keskustelulle oman kielen. Mustikkamaan rannalla kasvavan männyn kanssa keskustelin suomeksi¹⁶, Lauttasaaren rannassa kasvavan männyn kanssa muistelin lapsuusmuistoja ruotsiksi¹⁷, ja Kaivopuiston rannassa kasvavan kahden männyn kanssa opiskelin mäntyjen biologiaa englanniksi lukemalla katkemia oppikirjasta *Ecology and Biogeography of Pinus* (Richardson 2000)¹⁸. Kaikkien kolmen männyn kohdalla yhdistin puun puhuttelemisen intervallikuvaukseen kerran kuussa ja kaikki kolme keskustelutarjua on julkaistu myös podcast-jaksoina omina soittolistoinaan.¹⁹ Näiden lisäksi valitsin pienen vanhan männyn Kaivopuistossa vuoden puuksi²⁰, jonka kanssa tallensin puun vuoden soittamalla männylle huuliharppua kerran kuussa, lähinnä hengittämällä huuliharpuun lävitse. Kamera oli jalustalla todistajana. Vuoden puun valinta ja puun vuoden juhlistaminen erilaisin esityksin oli alun perin ajateltu yhteisölliseksi projektiksi, mutta se toteutui näin miniatyyrimuodossa.

Mäntyesimerkkejä

Puheeseen perustuvat yksikanavaiset reaaliaikaiset videotyöt ja eri asentoja rinnan toistavat monikanavaiset videoinstallaatiot ovat luonteeltaan hyvin erilaisia, vaikka molemmissa saman kuvan toistaminen vuoden ajan tuo mukaan sattuman vaikutuksen ja vuodenaikojen vaihtelun. Eroja ja yhtäläisyyksiä havainnollistaakseni vertailen seuraavaksi ensimmäisenä vuonna 2022 Kaivopuistossa kuvattuja teoksia, jotka ovat jo löytäneet muotonsa: *With the Pine in Kaivopuisto Park*²¹, ja erityisesti sen variaatiot *The Pine in the Park*²² (23 min 20 s) ja *With the Pine in Kaivopuisto Park 2-1-3*²³ (23 min 20 s), sekä samana vuonna kuvatut *With the Reclining Pine* 1–12²⁴.

With the Pine in Kaivopuisto Park (kuva 1) on vuoden mittainen useamman kerran viikossa kuvattu kolmikanavainen installaatio tai kolmeen ruutuun jaettu video. Latvukseltaan leveän vanhan männyn kuva näyttää koko puun ja jonkin verran sen ympäristöä sekä pienehkön ihmishahmon kolmessa eri asennossa suhteessa siihen. Samoin rajatut ja samanmittaiset kuvat ja niihin liittyvä käsittelemätön ääni vaihtuvat suhteellisen nopeasti (5 sekunnin välein)

16 *Mustikkamaan männyn kanssa*.

17 *Med Drumsötallen*.

18 *With the Pines*.

19 *Mustikkamaan männyn kanssa*; *Med Drumsötallen*; *With Pines*.

20 *Year of the Pine – Pine of the Year*.

21 *With the Pine in Kaivopuisto Park*.

22 Esitetty näyttelyssä Miettii mäntyjen kanssa Lennätin-galleriassa, Harakassa 6.–18.6.2023 ja on Av-arkin levytyksessä, ks. <https://www.av-arkki.fi/works/the-pine-in-the-park/>.

23 Kolmikanavainen installaatio ja jaettu ruutu -video, toteutettu näyttelyyn MUU Media Art Fair 17.–21.10.2024 ja ostettu Kansallisgallerian kokoelmiin.

24 Esitetty näyttelyssä Miettii mäntyjen kanssa Lennätin-galleriassa, Harakassa 6.–18.6.2023 ja on Av-arkin levytyksessä, ks. <https://www.av-arkki.fi/works/the-pine-in-the-park/>.

päivästä toiseen. Kohtaamiset männyn kanssa muuttivat muotoaan huhtikuussa, kun lisäsin kahden toistamani liikesarjan, taj-jin puuasennon ja männyn oksasta kiinni pitämisen väliin kolmannen asennon, eli joogan kaksijalkaisen puun. Tästä uudesta liikesarjasta ja siten yhdestä kolmikanavaisen installaation kanavasta puuttui siis alku, tammikuusta huhtikuuhun. Korvasin alun teoksessa *The Pine in the Park* (kuva 2) ”pelkän” männyn kuvalla, kun upotin kolme kanavaa pienikokoisina synkronoidusti vaihtuvaan taustakuvaan männystä, eli kaikki kuvat vaihtuivat yhtäaikaa päivästä toiseen. Teoksessa *With the Pine in Kaivopuisto Park 2-1-3* (kuva 3) korvasin alun puuttuvat kuvat Chat GPT:n tuottamilla tekstiplansseilla.

With the Reclining Pine -sarjaan (kuvat 4 ja 5) on kuvattu vuoden ajan kerran kuussa reaaliajassa kaartuvan männyn rungon tyvi ja sen päällä selin istuva ihmishahmo, jonka englanninkielinen puhe puulle kuuluu ääniraidalta. Tässä työssä prosessin epäsuunnitelmallisuutta kuvastaa se, että ensimmäinen keskustelu käytiin helmikuussa, ja maaliskuussa tallensin kaksi keskustelua ennen kuin praktiikka vakiintui toistumaan kerran kuussa. Nämä keskustelut julkaistiin välittömästi yksittäin podcast-jaksoina,²⁵ mutta videot on toistaiseksi esitetty vain sarjana²⁶.

Useita kertoja viikossa toistuva fyysinen harjoitus vanhan männyn alla ja kerran kuussa kaartuvan männyn rungolla istuen seipitetty puhe poikkesivat kokemuksena tietysti paljonkin. Myös katsojan kokemus seuratessa vuodenaikojen ja sääolosuhteiden rytmistä vaihtelua monikuvaisessa videoinstallaatiossa on hyvin erilainen kuin kuunnellessa puulle kohdistettua puhetta kuulokkeista lähes liikkumatonta kuvaa katsellen. Molempien mäntyjen kohdalla pyrkimyksenä on ollut asettaa mänty pääosaan, vaikkakin eri keinoin: visuaalisesti näyttämällä puun suhteellinen liikkumattomuus ja muuttumattomuus ympäröivien olosuhteiden muuttuessa, tai puheen kautta, kohdistamalla huomio puuhun äänen ja kielen keinoin. Kummassakin lähestymistavassa ja keinossa on jatkuvasti riskinä, että ihmishahmo vie silti päähuomion.

Kuva 1. *With the Pine in Kaivopuisto Park* (4.1.2022). Kuvakaappaus videosta.

25 *Talking to a Pine*.

26 Sekä näyttelyssä Miettii mäntyjen kanssa – keskusteluja kolmella kielellä MUU Helsinki Nykyaidekeskus 7.–21.1.2024 että AV-arkin levityksessä, ks. <https://www.av-arkki.fi/works/with-the-reclining-pine-1-12/>.

Kuva 2. *The Pine in Kaivopuisto Park*. Kuvakaappaus videosta.

Kuva 3. *With the Pine in Kaivopuisto Park 2-1-3*. Kuvakaappaus videosta.

Kuva 4. *With the Reclining Pine 1*. Kuvakaappaus videosta.

Kuva 4. *With the Reclining Pine 7*. Kuvakaappaus videosta.

Lopuksi

Kuten edellä avatuista esimerkeistä on käynyt ilmi, mäntyjen kanssa miettiessäni keskeiset yhteistyökumppanini ovat yleensä olleet puita, joiden luona voin vierailta toistuvasti samaa kuvan rajausta toistaen. Olen kokeillut useita eri toimintavaihtoehtoja, joista tärkeimmät ovat edellä kuvatut keinot, yhtäältä asettua useihin eri asentoihin puun kanssa peräjälkeen samassa kuvassa, jotta kuvat voi leikata erilleen ja näyttää rinnakkain, ja toisaalta äänittää ja kuvata puhe puulle tai keskustelu puun kanssa synkronoidusti kuvan kanssa. Miten nämä lähestymistavat toimivat suhteessa tarkoitukseeni kohdata puut subjekteina?

Kohtelinko näissä esimerkeissä mäntyjä henkilöinä? En oikeastaan. Mutta kohtelin heitä yksilöinä, en ainoastaan lajinsa edustajina vaan erityisinä olentoina, jotka elävät tietyllä tavalla tietyissä olosuhteissa ja joilla siten on oma historiansa. Silti voidaan perustellusti kysyä, onko näissä esimerkeissä lainkaan kyse puun kohtaamisesta subjektina vai pikemminkin puun hyväksikäytöstä kanssaesiintyjänä ja videoteoksen materiaalina. Eihän puu ole esimerkiksi voinut kieltäytyä yhteistyöstä. Eikä puulla ole ollut mahdollisuutta esittää vastakommentteja keskustelussa.

Molemmat tekniikat, sekä intervallikuvaus että puhuttelemisen, pyrkivät kuitenkin toimimaan kunnioituksen ja arvostuksen eleinä. Esiintyminen puun luona, sen kanssa, asettaa myös puun esille katsottavaksi, huomattavaksi. Palaaminen saman puun luokse yhä uudelleen, puuhun tutustuminen ajan kanssa ja puun kohtaaminen vuodenaikojen vaihteluissa tuottaa väistämättä eräänlaisen kiintymyksen puuta kohtaan. Puun puhuttelemisen puolestaan korostaa puuta elävänä olentona, subjektina, jonka voi kohdata vertaisenaan. Puulle puhumisen voi tietysti nähdä kriittisesti myös turhana yrityksenä ihmillistää puu. Tämä on lähes väistämättä vaarana, kun pyrkii lähestymään hyvin erilaista elämänmuotoa subjektina, yksilönä. Se vaara on nähdäkseni uskallettava kohdata, jos haluamme opetella uudelleen näkemään kanssaelämme vertaisinamme ja luopua kuvitelma, että ihmislajiin luetut olisivat

maailman ainoat subjektit. Toki puiden puhuttelu paitsi henkilölistää keskustelukumppanina toimivan puun myös muuttaa helposti puheen eräänlaiseksi monologiksi ja korostaa ihmiskielen myötä puhujan erityisasemaa. Liikkeeseen tai liikkumattomuuteen perustuva esiintyminen puiden kanssa luo toisenlaisen yhteyden ihmisen ja männyn välille ja mahdollistaa yhdessä hengittämisen ja ympäristön aistimisen. Katsojan näkökulmasta ihminen ja mänty ovat visuaalisia lähes liikkumattomia hahmoja kuvatilassa. Ihminen lähestyy silloin puun olemisen tapaa.

On selvää, että vaikka esiintyessäni kohdistan eleeni ja sanani nimenomaan puulle, joka toimi partnerinani, ele on viime kädessä suunnattu kanssaihmisille, videoteosten katsojille ja podcast-jaksojen kuulijoille, joita tavallaan puhuttelen puun kautta. Jos minulle olisi tärkeää varmistaa, että puut aistivat eleeni, olisin ehkä yrittänyt turvautua teknisiin apuvälineisiin. Kuitenkaan esimerkiksi puun reaktioiden rekisteröiminen sähköimpulssien avulla ei tunnu erityisen kunnioittavalta kommunikaatiotavalta. Tulevaisuudessa olisi kiinnostavaa kokeilla myös selvemmin puun ehdoilla toimivia kommunikointikeinoja. Molemmat eleet – sekä intervallikuvauksen tallentamat prosessit että äänitykset keskusteluista – kehottavat katsojaa ja kuulijaa suhtautumaan vakavasti puuhun elävänä olentona ja subjektina, sekä toistuvien vierailujen kohteena että keskustelukumppanina. Toinen kysymys on, voisiko kokeilemalla edelleen löytyä parempia tai toimivampia tapoja kohdata puu vastavuoroisemmin.

Lähteet

Mainitut videoteokset

With the Pine in Kaivopuisto Park, 2023.

With the Reclining Pine 1–12, 2022.

With the Pine in Nobelparken, 2023.

With the Pine in Lill-Jansskogen 1–11, 2022.

Seurasaaren männyn kanssa, 2023.

Pondering with a Pine in the Park 1–22, 2024.

Med Tallen vid Essingeleden, 2024.

Mustikkamaan männyn kanssa, 2024.

Med Drumsötallen, 2024.

With Pines, 2024.

The Pine of the Year – The Year of the Pine, 2024.

Tutkimuskirjallisuus

Alaimo, Stacy (2010) *Bodily Natures. Science, Environment, and the Material Self*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.

Aloi, Giovanni (2019) *Why Look at Plants? The Botanical Emergence in Contemporary Art*. Leiden: Brill Rodopi.

Aloi, Giovanni & Marder, Michael (toim.) (2023) *Vegetal Entwinements in Philosophy and Art: A Reader*. Cambridge: MIT Press.

Arlander, Annette (2010) *Performing with Trees: Landscape and Artistic Research*. Teoksessa John Freeman (toim.) *Blood, Sweat & Theory – Research through practice in performance*. Oxfordshire: Libri Publishing, 158–176.

Arlander, Annette (2012) *Performing Landscape – Notes on Site-specific Work and Artistic Research. Texts 2001–2011*. Acta Scenica 28. Theatre Academy Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9765-96-6>.

Arlander, Annette (2015) *Working with a Witches' Broom / Att arbeta med en markvast*. Ruukku – Studies in Artistic Research 3. Saatavilla: <https://www.researchcatalogue.net/view/61895/66692> (linkki tarkistettu 27.8.2025).

Arlander, Annette (2016) *Esiintyä kasvien kanssa – esittely*. Saatavilla: <https://www.uniarts.fi/projektit/esiintya-kasvien-kanssa/> (linkki tarkistettu 27.8.2025).

Arlander, Annette (2017) *Maisema, materia ja muutos*. Harakan saaren luontokulttuuria dokumentoimassa. Teoksessa Mari Mäkiranta, Ulla Piela ja Eija Timonen (toim.) *Näkyväksi sepitetty maa*. Kalevalaseuran vuosikirja 96. Helsinki: SKS, 23–39.

Arlander, Annette (2019a) *Resting with Pines in Nida – attempts at performing with plants*. *Performance Philosophy* 4(2), 452–475. Saatavilla: <http://www.performancephilosophy.org/journal/article/view/232> (linkki tarkistettu 27.8.2025).

Arlander, Annette (2019b) *Performing with Trees and the Tide – A Diffractive Reading*. *Research in Arts & Education* 3/2019, 14–46. <https://doi.org/10.54916/rae.118898>.

Arlander, Annette (2020a) *Kohtaamisia huomattavien ja huomaamattomien puiden kanssa – esittely*. Saatavilla: <https://www.uniarts.fi/projektit/kohtaamisia-huomattavien-ja-huomaamattomien-puiden-kanssa/> (linkki tarkistettu 27.8.2025).

Arlander, Annette (2020b) *Meetings with Remarkable and Unremarkable Trees in Johannesburg and Environs*. Arts Research Africa, The Wits School of Arts, University of Witwatersrand, Johannesburg. Saatavilla: <https://meetingswithtrees.com> (linkki tarkistettu 27.8.2025).

Arlander, Annette (2020c) *Performing with Plants in the Ob-scene Anthropocene*. *Nordic Theatre Studies* 32(1), 121–142. Saatavilla: <https://tidsskrift.dk/nts/issue/view/8763> (linkki tarkistettu 27.8.2025).

Arlander, Annette (2020d) *Revisiting the Rock – Self-diffraction as a Strategy*. *Global Performance Studies* 3(2). Saatavilla: <https://gps.psi-web.org/issue/view/6> (linkki tarkistettu 27.8.2025).

Arlander, Annette (2021a) *Dear Olive Tree*. *Journal of Embodied Research* 4(2), 5 (19:40). <https://doi.org/10.16995/jer.70>.

Arlander, Annette (2021b) *Diffraction, Mixture and Cut-ups in Performing with Plants*. *Performance Research* 25(5), 31–38.

Arlander, Annette (2022a) *Miettii mäntyjen kanssa – esittely*. Saatavilla: <https://www.uniarts.fi/projektit/miittii-mantyjen-kanssa/> (linkki tarkistettu 27.8.2025).

Arlander, Annette (2022b) *Performing and Thinking with Trees*. Art theoretical writings from the Academy of Fine Art 15, University of the Arts Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-431-5>.

Arlander, Annette (2022c) *Kasvien performanssit: kasvit, esittäminen ja esiintyminen kasvien kanssa*. Teoksessa Jukka Mikkonen, Sanna Lehtinen, Kaisa Kortekallio & Noora-Helena Korpelainen (toim.) *Ympäristömuutos ja estetiikka*. Helsinki: Suomen Estetiikan Seura ry, 470–497. <https://doi.org/10.31885/9789526996103>.

Arlander, Annette (2022d) *Writing with a Pine: Addressing a Tree as Audience*. *Näyttämö ja tutkimus* 9, 103–120. Saatavilla: <https://journal.fi/teats/article/view/127615> (linkki tarkistettu 27.8.2025).

Arlander, Annette (2023a) *Letters to a Pine: A Video Essay*. *Performance Matters* 9(1–2): Performing Practice-Based Research, 78–87. Saatavilla: <https://performancematters-thejournal.com/index.php/pm/article/view/411> (linkki tarkistettu 27.8.2025).

Arlander, Annette (2023b) *Rakas mänty, tervehdys mänty, päivää mänty – puhetta puille taiteen kontekstissa*. *Synteesi* 4/2023, 95–110.

Arlander, Annette (2023c) *Performing with Trees as Shifting Attention*. Teoksessa Maiju Loukola, Mari Mäkiranta ja Jonna Tolonen (toim.) *Figurations of Peripheries Through Arts and Visual Studies: Peripheries in Parallax*. Lontoo & New York: Routledge, 15–29.

Arlander, Annette (2024) *Writing to Trees with the Trees – experiments in NIROX and Mustarinda*. Teoksessa Myer Taub (toim.) *Forests and Fences*. Lontoo & New York: Routledge, 29–47.

Arlander, Annette (2025a) *Pondering with Öro Pines: Talking with Trees as an Undisciplinary Method*. *Plant Perspectives*. <https://doi.org/10.3197/WHPPP.63845494909748>.

- Arlander, Annette (2025b) Trees as experts in Site-specificity. Teoksessa Victoria Hunter & Cathy Turner (toim.) *Routledge Companion to Site-Specific Performance*. Lontoo & New York: Routledge 318–328.
- Arlander, Annette (2025c) Pondering with Contorta Pines – Towards Post-humanist approaches in Performance-as-Research. *Näyttämö ja tutkimus* 11(1), 11–32. Saatavilla: <https://journal.fi/teats/article/view/145411> (linkki tarkistettu 27.8.2025).
- Arlander, Annette (ongoing) *Talking with Trees*. Saatavilla: <https://soundcloud.com/user-90370389> (linkki tarkistettu 27.8.2025).
- Arsenjuk, Luca (2016) 'to speak, to hold, to live by the image': Notes in the Margins of the New Videographic Tendency. Teoksessa Elizabeth A. Papazian & Caroline Eades (toim.) *The Essay Film. Dialogue, Politics, Utopia*. Lontoo & New York: Wallflower Press, 275–299.
- Auslander, Philip (2006) The Performativity of Performance Documentation. *Performing Arts Journal* 28(3), 1–10.
- Bolt, Barbara (2016) "Artistic Research A Performative Paradigm?" *PARSE Journal Issue #3*. Saatavilla: <https://parsejournal.com/article/artistic-research-a-performative-paradigm/> (linkki tarkistettu 27.8.2025).
- Braidotti, Rosi (2013) *The Posthuman*. Cambridge, UK; Malden MA: Polity Press.
- Braidotti, Rosi (2019) *Posthuman knowledge*. Cambridge: Polity Press.
- Brisini, Travis (2019) Phytomorphizing Performance: Plant Performance in an Expanded Field. *Text and Performance Quarterly* 39(1), 3–21. <https://doi.org/10.1080/10462937.2018.1559350>.
- Calvo, Paco & Lawrence, Natalie (2023) *Planta Sapiens: The New Science of Plant Intelligence*. New York: W.W. Norton & company.
- Chamovitz, Daniel (2017) *What a Plant Knows: A Field Guide to the Senses*. New York: Scientific American/Farrar, Straus and Giroux.
- Coccia, Emanuele (2019) *The Life of Plants: A Metaphysics of Mixture*. Cambridge: Polity Press.
- Concilio, Carmen; Fargione, Natalia (toim.) (2021) *Trees in Literature and the Arts: Humanarboreal Perspectives in the Anthropocene*. Lanham; Boulder, New York; Lontoo: Lexington Books.
- Corrigan, Timothy (2011) *The Essay Film: From Montaigne, After Marker*. New York: Oxford University Press.
- DeLue, Rachel Ziady & Elkins, James (toim.) (2008) *Landscape Theory*. New York & Lontoo: Routledge.
- Demos, T. J. (2017) *Decolonizing Nature: Contemporary Art and the Politics of Ecology*. Berliini: Sternberg Press.
- Gagliano, Monica; Ryan, John C. & Vieira, Patrícia (toim.) (2017) *The Language of Plants: Science, Philosophy, Literature*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Gagliano, Monica (2018) *Thus Spoke the Plant: A Remarkable Journey of Groundbreaking Scientific Discoveries and Personal Encounters with Plants*. Berkeley: North Atlantic Books.
- Gibson, Prudence & Brits, Baylee (toim.) (2018) *Covert Plants: Vegetal Consciousness and Agency in an Anthropocentric World*. Santa Barbara: Brainstorm Books.
- Gibson, Prudence (2018) *The Plant Contract: Art's Return to Vegetal Life*. Leiden: Brill.
- Gibson, Prudence & Sandilands, Catriona (2021) Introduction: Plant Performance. *Performance Philo-sophy Journal* 6(2), 1–23. <https://doi.org/10.21476/PP.2021.62372>.
- Hakola, Outi (2025) Videoesseiden mahdollisuudet korkeakoulutuksessa. *Lähikuva* 38(1), 74–85. <https://doi.org/10.23994/lk.160195>.
- Hall, Matthew (2011) *Plants as Persons: A Philosophical Botany*. Albany: State University of New York Press.
- Hall, Matthew (2019) In Defence of Plant Personhood. *Religions* 10(5): 317. <https://doi.org/10.3390/rel10050317>.
- Holdrege, Craig (2013) *Thinking like a Plant: A Living Science for Life*. Lindisfarne: Steinerbooks Inc.
- Irigaray, Luce & Marder, Michael (2016) *Through Vegetal Being: Two Philosophical Perspectives*. New York: Columbia University Press.
- Irigaray, Luce (2017) What the vegetal world says to us. Teoksessa Monica Gagliano, John C. Ryan & Patrícia Vieira (toim.) *The Language of Plants: Science, Philosophy, Literature*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 126–135.

- Kovalainen, Ritva & Seppo, Sanni (1997) *Puiden kansa. Tree People*. Porvoo: Hiilinielutuotanto ja Miellotar.
- Macauley, David & Pustarfi, Laura (2025) *The Wisdom of Trees. Thinking Through Arboreality*. New York: SUNY Press.
- MacDonald, Scott (2013) *The Ecocinema Experience*. Teoksessa Stephen Rust, Sean Cubitt & Salma Monani (toim.) *Ecocinema Theory and Practice*. New York: Routledge, 17–41.
- Mancuso, Stefano & Viola, Alessandra (2015) *Brilliant Green: The Surprising History and Science of Plant Intelligence*. Washington: Island Press.
- Marder, Michael (2013) *Plant-Thinking: A Philosophy of Vegetal Life*. New York: Columbia University Press.
- Marder, Michael (2015) The Place of Plants: Spatiality, Movement, Growth. *Performance Philosophy* 1, 185–194. <http://dx.doi.org/10.21476/PP.2015.1128>.
- Maude-Roxby, Alice (toim.) (2007) *Live Art on camera: performance and photography*. John Hansard Gallery. Southampton: University of Southampton.
- Miller, Elaine P. (2002) *The Vegetative Soul. From Philosophy of Nature to Subjectivity in the Feminine*. New York: State University of New York Press.
- Myers, Natasha (2017) From the Anthropocene to the Planthropocene: Designing Gardens for Plant/People Involvement. *History and Anthropology* 28(3), 297–301. <https://doi.org/10.1080/02757206.2017.1289934>.
- Nealon, Jeffrey T. (2015) *Plant Theory: Biopower and Vegetable Life*. Stanford: Stanford University Press.
- Nikolić, Mirko & Radulovic, Neda (2018) Aesthetics of Inhuman Touch: Notes for 'vegetalised' Performance. *RUUKKU – Studies in Artistic Research* 9. Saataavilla: www.researchcatalogue.net/view/372629/372630 (linkki tarkistettu 27.8.2025).
- Pakenham, Thomas (1996) *Meetings with Remarkable Trees*. New York: Random House.
- Papazian, Elizabeth A. & Eades, Caroline (2016) Introduction. Teoksessa Elizabeth A. Papazian & Caroline Eades (toim.) *The Essay Film: Dialogue, Politics, Utopia*. Lontoo & New York: Wallflower Press, 1–14.
- Piccini, Angela & Rye, Caroline (2009) Of Fevered Archives and the Quest for Total Documentation. Teoksessa Ludivine Allegue, Simon Jones, Baz Kershaw & Angela Piccini (toim.) *Practice-as-Research in Performance and Screen*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 34–49.
- Plumwood, Val (2003) Decolonizing Relationships with Nature. Teoksessa William Mansfield Adams & Martin Mulligan (toim.) *Decolonizing Nature: Strategies for Conservation in a Post-Colonial Era*. Lontoo: Earthscan Publications, 51–78.
- Pollan, Michael (2002) *The Botany of Desire: A Plants'-eye View of the World*. Lontoo: Bloomsbury Publishing.
- Puleo, Thomas J. (2019) Incorporating Nonhuman Subjectivity into World Society: The Case of Extending Personhood to Plants. Teoksessa Dietrich Jung and Stephan Stetter (toim.) *Modern Subjectivities in World Society: Global Structures and Local Practices*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 211–227.
- Ryan, John C. (2015) Plant-Art: The Virtual and the Vegetal in Contemporary Performance and Installation Art. *Resilience: A Journal of the Environmental Humanities* 2(3), 40–57.
- Ryan, John C., Vieira, Patricia & Gagliano, Monica (toim.) (2021) *The Minds of Plants. Narratives of Vegetal Intelligence*. Santa Fe & Lontoo: Synergetic Press
- Richardson, David M. & Philip W. Rundel (2000[1998]) Ecology and biogeography of *Pinus*: An introduction. Teoksessa David M. Richardson (toim.) *Ecology and Biogeography of Pinus* Cambridge: Cambridge University Press, 3–44.
- Sandilands, Catriona (2017) Fear of a Queer Plant? *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 23(3), 419–429.
- Sant, Toni (2017) Documenting Performance – Introduction. Teoksessa Toni Sant (toim.) *Documenting Performance: The Context and Processes of Digital Curation and Archiving*. Lontoo: Bloomsbury, 1–11.
- Schlanger, Zoë (2024) *The Light Eaters: How the Unseen World of Plant Intelligence Offers a New Account of Life on Earth*. New York: Harper.
- Simard, Suzanne (2021) *Finding the Mother Tree*. New York: Alfred A. Knopf.

Spatz, Ben (2017) What Do We Document? Dense Video and the Epistemology of Practice. Teoksessa Toni Sant (toim.) *Documenting Performance: The Context and Processes of Digital Curation and Archiving*. Lontoo: Bloomsbury, 241–251.

Uhlen, Graig (2015) Plant-Thinking with Film: Reed, Branch, Flower. Teoksessa Patricia Vieira; Monica Gagliano & John C. Ryan (toim.) *The Green Thread: Dialogues with the Vegetal World*. Lanham: Lexington Books, 201–217.

Vieira, Patricia; Gagliano, Monica & Ryan, John C. (toim.) (2015) *The Green Thread: Dialogues with the Vegetal World*. Lanham: Lexington Books.

Wohleben, Peter (2016) *The Hidden Life of Trees – What They Feel, How They Communicate – Discoveries from a Secret World*. Vancouver: Greystone Books.